

דאָס וואָרט ראַכמאַנעס מיט זיינע סינאָנימען באַטייט ניט בלויז דעם פּסיכישן צושטאַנד; דאָס איז אויך אַ מעטאָדע פון זעלבסט־הילף און זעלבסט־שוין.

פאַראַן אָבער נאָך אַ גרויסע צאָל ווערטער, וואָס שילדערן אַן אנדער מעטאָדע פון הילף און שוין, דאָס זיינען די אויסדרוקן פון גלויבן אין גאָטס קויער, וואָס קאָן בריינגען די נעכאַמע, און קאָן באַזייטיקן מעגלעכע געפאַרן. אַהערצו געהערן אַווינע פאַר-מעלעס, ווי „צו לאַנגע יאָר“ („הערשעלען צו לאַנגע יאָר“ ווינשט. 11), די פאַרמל: „ניט דאָ געדאַכט“ מיט די ווא-ריאַציעס: „ניט פאַר אייך געדאַכט“, „ניט פאַר קיין ייִדן געדאַכט“ א. א. וו.

(25) דעמאָלט פלעג ער אָפט לייזן חונגער, ניט פאַר ייִדן געדאַכט (ווינשט. 48).

(26) די קאַבאַנישע באַלעבאַס זיינען, ניט פאַר אייך געדאַכט גרויסע עוויניגס (ווינשט. 3).

אַווי זעט אויס די יידישע שטעטלדיקע אַרעמקייט לויט מען-דעלעס שפראַך.

(23) וויי איז מיר, ווינד איז מיר (ווינשט).
וויי און ווינד איז מיר (דאָרט).

פון שווערן און פרוכטלאָזן נאָכיאָגן זיך נאָך דער פאַרנאָמע קומט „סמאָהע אָף די ליפּן“ (ווינשט. 13)—א פאַרמלדיקער אויסדרוק באַ מענדעלען.

פון דערשלאָנגקייט, עלנט און נויט ווערט געבוירן גרויס ראַכמאַנעס צו זיך, צאָר באַלעכאָים צו די אַרומיקע ליידנדיקע, דערפאַר טרעפן מיר אַווי אָפט דידאָזיקע צוויי ווער-טער (אין דער „קליאַטשע“).

דערפאַר איז אָף יעדן טריט און שריט דאָס וואָרט „געבעך“, ווי דער אויסדרוק פון מיטלייד און ראַכמאַנעס.

אין פינף שורעס האָבן מיר דאָסדאָזיקע וואָרט דריי מאל אין אַזאַ אַבזאַך:

(24) אָף זיין באַפעל האָט מען געבראַכט צו שלעפּן די אומגיליקע קליאַטשע נעבעך. עס איז מיר געוואָרן אַ לאַך אין האַרצן (אויך אַן אויסדרוק פון ראַכ-מאַנעס, —ו. ו.) אַ קוק געבנדיק אָף איר, פאַרוויס, פאַרפֿינצערט איז זי, נעבעך, געוואָרן און גאָט ווייס, וואָס זי האָט געמוזט אין יענער צייט פון די לייצים אויס-שטיין, נעבעך! (קליאַטשע, 173).

דעמזעלען ראַכמאַנעס-געפיל דריקן אויס אַווינע ווערטער, ווי: „אַרעמע“, „בידנע“ (קליאַטשע, 35) א. א. א. נד.

א. זאַרעצקי.

צו מענדעלעס ווערטערס־ידער.

(דאָס אָרט פון פערזאָנוואָרט אין זאָך)

געקאָנט ריכטן, אַז קיין גרויסער אונטערשייד אַקעגן די ציפערן באַ שאַלעם-אַלייכעמען וועט דאָ ניט זיין: ביידע שרייבערס נוצן אַ זאַצבוי, וואָס שייט זיך ניט ווייט אָפּ פונם פאַלקסטימלעכן. עס האָט זיך אַרויסגעוויזן אַווי (זע טאַבעלן ז. 21—22).

די איבעריקע 47 פערזאָנווערטער זיינען „צווייטע“, קאָאָרדי-נירט מיט פריערדיקע, ווי:

(1) שלעפּן שלעפּט עס זיך טענדיק ארום און האַרעוועט עפּשער נאָך מער פון יענע...

באַ אַזעלכע פערזאָנווערטער דאַרף מען, ווייזט אויס, ניט רייזן פאַשעט וועגן ערשטן, צווייטן און דריטן אָרט; מע דאַרף אויסנעמען אַ טנאי, ווי אַווי צו ציילן די ערטער. (אלע 47 קאָ-אָרדינירטע פערזאָנווערטער שטייען באלד נאָכן און אַדער נאָכן אָרט, וואו ס'וואָלט געווען און).

3. איך גיי אַריבער צום אַנאָליז פון באַזונדערע פאלן. צווישן די 245 פערזאָנווערטער אָפּן צווייטן אָרט אין אומאָפּ-היינגיקן זאך דארף מען באַזונדער דערמאָנען 10 פאלן, ווען אָפּן ערשטן אָרט איז דער „פיקטיווער זאַצבליד“ עס (10 פון 244 הייסט 40%; באַ שאַלעם-אַלייכעמען האָבן איך אָנגעציילט 68 פון 1255, ד. ה. קימאַט 5.5%, צ. ב.

(2) עס איז מיר אַ ווייטיק צו זאָגן...

ס'וואָלט געקענט זיין:

(a2) מיר איז אַ ווייטיק צו זאָגן...

(b2) אַ ווייטיק איז מיר צו זאָגן...

דעם אויסקלייב צווישן אָנהייבן אַ זאך מיט „עס“ אַדער מיט א „ווירקלעכן“ זאַצבליד האָבן איך אין פריערדיקן אַרטיקל געפרוואווט.

(*) עס האָט אַרטיקל וועגן „שאַלעם-אַלייכעמען ווערטערס־ידער“ אין דער „ווירטער שפראַך“ 1.

1. אין אַן אַנאַלאָגישער אַרבעט וועגן שאַלעם-אַלייכעמען („די יידישע שפראַך“ 1 א. 5—10) האָבן איך געוויזן, אַז פאַר אַ נאָרמע פאַרן יידישן ווערטערס־ידער קען מען אָנעמען: פערזאָנ-וואָרט (ווערבוס פיניטום) אָפּן צווייטן אָרט. דערפֿיי דאַרף מען רעכענען די ערטער ניט לויט באַזונדערע ווערטער, נאָר לויט גרופעס ווערטער, געבונדן צווישן זיך. דאָס פערזאָנוואָרט אָפּן ערשטן אָרט קומט, אין אַ זאך אַ פאַרזעצונג (מע קען צוגעבן: דע-מאָלט, דעריבער א. ד. ג.), אויב ניט רעכענען אימפּעראַטיוו; אין אַ זאך וועגן דער ציטירונג, וועלכער קומט נאָך דער ציטאַט, א. א. דאָס פערזאָנוואָרט אָפּן דריטן אָרט קומט אין אויסרופֿזאַצן און איז ביכלאַל געווענדט אָן דעם ריטם. פון עטלעכע שאַלעם-אַלייכעמעס טעקסטן האָבן איך געקראָגן דיראָזיקע ציפערן:

אין אומאָפּהיינגיקן זאך	II אָרט	I אָרט	III אָרט
78%	21%	10%	אין אומאָפּהיינגיקן זאך
88%	12%	0%	אין בייזאך

2. איצט האָבן איך דורכגעמאַכט אַן ענלעכע אַרבעט איבער מענדעלעס אַ טעקסט, עמעס—אַ קלענערן, ווי דאָרטן שאַלעם-אַלייכעמעס. כ'האָבן דורכשטודירט די האַקדאַמע און די ערשטע צוויי קאפיטלען פון דער „קליאַטשע“. כ'האָבן דאָ אָנגעציילט, צוואַמען מיט אימפּעראַטיוו, 505 פערזאָנווערטער. אַפּריאָרי האָט מען זיך

(*) פאַרלאָג „קולטור און בילדונגס-אַפּטיילונג באַם קאָמיסאַריאַט פאַר יידישע אינזאָניס“, פעטערבורג 1918.

אין פראצענטן (*).

III אָרט	I אָרט	II אָרט	
20/o	120/o	860/o	אין אומאָפֿהיינגיקן זאָך (אכּוּך אימפּעראַטיוו) . .
20/o	170/o	810/o	אין אומאָפֿהיינגיקן זאָך (צו- זאמען מיט אימפּעראַטיוו).
10/o	150/o	840/o	בייזאָך

איך נעם אָן, אַז דער בייזאָך (אַליין א צווייפּונדעצטער), וואָס מיט אים הייבט זיך אָן די פּראָגע, און דער אַנטשפּרעכיקער פּראָגע נאָם, אַזוי*** בילדן צוזאַמען איין גרופּע, דעריבער האלט אַיך, אַז, ביינאָ, איז אַפּן צווייטן אָרט. איבעריקס, די פּראָגע פּאָדערט נאָך ווייטערדיקע דערלערונג. מע קען זאָגן:

- (a5) ווען איך וועל קומען אהיים, דעמאָלט וועל איך שרייבן, — דער בייזאָך מיטן, ענטפּער-וואָרט, דעמאָלט ווייזן דאָ אויס צו זיין איין גרופּע, מע קען אויך זאָגן:
- (a5) ווען איך וועל קומען אהיים, וועל איך דעמאָלט שרייבן, עפּשער באַקומט אין צווייטן פּאל, דעמאָלט מער באַטייטיקייט?
- (6) א טייל האָבן זיך צעשלעפּט, א טייל וויינען בערלין מעסלעס, און א טייל, משטײַנס-געזאָגט, טויגן-דערצו אפּילע אויך גיט.

וויינט אויס, אַז, משטײַנס-געזאָגט ציט דאָ צו, א טייל, אויב אַזוי, איז עס איין גרופּע, און דאָס פּערזאָנלעכע שטייט אַפּן צווייטן אָרט***. אָט איז ווידער איינע פון די פּילצאָליקע גראַמאַטישע דעטאַל-פּראָגעס, וואָס וואַרטן נאָך אַף ווידער דערלערונג און דערלערונג: די גראַמאַטישע ציאַונג און די שטעלונג פּונם וואָרט, משטײַנס-געזאָגט.

- (7) אויב זי איז אויך א שטאַט-בעהיימע, דאָס איז ערשט די שאַלע, אַנאַלאָגיש מיטן פּאַל 5.

6. פון די 35 פּערזאָנלעכע פּאַפּערשטן אָרט וויינען 24 אין זאַפּן, וואָס קומען נאָך אַ ציטאט און ווייזן, ווער עס זאָגט זי, צ. ב.

- (8) אויב אַזוי, זאָג איך צו אים, קייף איך די קליאטשע...

6 וויינען אין באַמערקזאַמ, וואָס קומען אין גרונטזאָך אָדער נאָך אים, צ. ב.:

- (9) פונדעסטוועגן, דאָס איז מיר, ווי באלד אפּילע די קליאטשע...

צווישן די 6 וויינען 3 אַזעלכע, וואָס קיין אַנדער שטעלונג איז באַ זיי קלאַל גיט מעגלעך (1) מאַל, דוכט זיך, און 2 מאַל, דאכט זיך; זיך קומט גיט פאַרן פּערזאָנלעכע.

3 פּערזאָנלעכע וויינען אין זאַפּן, וואָס שטעלן פאַר אַ פאַר-זעצונג פון די פּריערדיקע (ד. ה. די שטעלונג פון פּערזאָנלעכע אַפּן ערשטן אָרט דינט פאַר א גראַמאַטיש מיטל פון פאַרזעצונג.

(*) דיראַזיקע ווירטקייט גיב איך צו פאַרגלייכן מיט דער טאַבעלע פאַר שאַלעס-אַלייכעמען. דאָרטן האָב איך די אימפּעראַטיוו גיט אויסגעטיילט. — דאָס איז גיט. (***) איך האלט פאַר איבעריק זיך אַפּשטעלן דאָ אַף דערקלערונגען, אַז אַזוי איז א פּראָגעס.

(*) גיט קלאַר! צי קאָן מען גיט זאָגן: אַיך א טייל טויגן, משטײַנס-געזאָגט, דערצו אויך גיט? משטײַנס-געזאָגט וועט דעמאָלט קלאַר ציען צו, טויגן. רעד.

אַבסאָלוטע צאָל.

III אָרט	I אָרט	II אָרט	צוזאַמען
245	35	6	286
0	18	0	18
129	23	2	154
			458

דערקלערן מיט ריטם-פּאָדערונגען. מענדעלעס מאַטעריאַל האָט מיר גיט געגעבן גיט קיין אַפּליקעצונג, גיט קיין זיכערערע באַשטע-טיקונג פון דער האַשאַרע.

4. ווייטער, וויינען צווישן די 244 פּערזאָנלעכע 3 אין שטײַענדיקע פאַרמולעס: 1 מאַל, וואָס הייסט (מע זאָגט קיינמאַל גיט: "היינט וואָס") און 2 מאַל, דאָס הייסט (היינט דאָס) קומט נאָר אין אַ ספּעציעלן פאַל.
5. לעסאַף, נאָך 5 פּערזאָנלעכע, וואָס מע דאַרף ספּעציעל אויסטיילן אין באַהאַנדלונג:

- (3) אַזוי ווי איך האָב דעם אוילעס צוגעזאָגט אַרויסצוגעבן א צווייטן טייל פון דער טאַסקע און האָב דעריבער גיט געזאָגט. בלייבנדיק, בעיקן איז דאָך מיין וואָרט שוין גלייך טאַקע ווי א נידער, היינט ווי איז דער דין, ראַבויסיס...

פון, "היינט" הייבט זיך דאָ אָן אן אומאָפֿהיינגיקער זאָך (דאָס פּריערדיקע איז, קלאַר, גיט קיין בייזאָך צו דעם); אָבער, "היינט" איז אַ בינדוואָרט, ד. ה. פאַרגעמט גיט קיין, אָרט לעגאַבע ווער-טער-סידער). אַלואַ, שטייט דאָ דאָס פּערזאָנלעכע, איז אַפּן צווייטן אָרט.

- (4) . . . היינט ווי איז דער דין, ראַבויסיס, האָב איך זיי געפּרעגט, אַז איך גיב צינד אַרויס מיין קליאטשע, אויב איך קען מיט איר וויצע זיין מיין נידער?

דער, "אויב" איז מיר דאָ גיט גאַנץ קלאַר. צי איז דאָס א פּרעפּאָרטיקל? אָדער א פּרעפּאָרטיקל און אַ בינדוואָרט (אין אן אומאָפֿהיינגיקן זאָך) צוזאַמען? צי עפּשער איז עס גאָר אַ בייזאָך צו, געפּרעגט? (באַם היינטיקן צושטאַנד פון יידישער שפּראַך-פאַרשונג, ווען ס'איז גיט קיין אַקאַדעמישער ווערטערבוך, גיט קיין גראַמאַטיק צו באַזונדערע שרייבערס, מוז מען זיך אַפּט באַזונגענען מיט אייגענע שפּראַך-אַסאַציאַציעס. און אַז אין מיין אייגענער שפּראַך איז אַזאַ קאָנסטרוקציע גיטאָ**), איז מיר טאַקע שווער צו קוואליפֿיצירן די דערשיינונג. איך פאַרעכען דעם פאַל צו די פּערזאָנלעכע אַפּן צווייטן אָרט אין אומאָפֿהיינגיקן זאָך.

- (5) ווי גויער איז אַמאָל אין דער טיווע איבערגעבליבן פון אַלע באַשעפּעניסן אַף דער וועלט, וואָס וויינען דערטונגען געוואָרן אין דעם מאַבא, אַזוי ביי איך, ייטאַעל בען ציפּע, איבערגעבליבן...

(*) די האַנאַכע, אַז, אַ בינדוואָרט פאַרגעמט גיט קיין אָרט לעגאַבע ווערטער-טיידער, איז גיט קיין פאַקט פון דער שפּראַך (די שפּראַך האָט דאָך אין זיך גיט קיין פאַרמולירונגען), נאָר א פאַרמולירונג פון א פאַקט. די וועלדיקע פאַקטן קען מען פאַרמולירן באַ א פאַרקערטער האַנאַכע אויך, אָבער דעמאָלט וועט די פאַרמולירונג זיין שווערער, ווייניקער שפּאַרעוואַדיק.

(**) איך וואָלט געזאָגט: צי קען איך וויצע זיין. באַמערקונג: מענדעלעס גיט דעם, "אויב", ביכלאַל, און אין דעם פאַל ביפּראַט, גענוי ווי "צי". רעד.

(19) און צווייטנס, אוועקגענומען שוין ראכטמאנעס, האט דאך די שפאן אפ מיר טאקע א גרויס רעכט...

(20) פונדעסטוועגן, דאכט זיך מיר, (וויבאלד אפילע די פליאטשע, איא פראסטע פאראכט, האט אפ מיר עפעס א רעכט, מיר איך אלץ דין...

פון די 6 געהערן צוויי צו טיפן, וואס כיהאב שוין רעגיסטירט אין אנדערע ערטער; זאץ 17 — פרגעזאץ מיטן פרגעפראגאס נישט אפן ערשטן ארט (**), זאץ 18 — אויסרופזאץ (***). פאר די איבעריקע פיר דארף מען עפשער נעמען אין אכט ריטמישע פאדערונגען (פארגל. די רעדאקציאנעלע אָנמערקונג צו מיין ארטיקל וועגן שאלעם-אלייכעמס ווערטערסיידער) אָדער טיפער דורכקריטיקירן דעם באַגריף „אַרט“ אין דער לערע וועגן ווערטערסיידער.

8. אין בייזאצן זיינען אפן צווייטן אָרט 129 פערזאָנווערטער. ביישפילן:

(21) געלויבט איז דער בורע, וואס נאכדעם, ווי ער האט באשאפן די גאנצ גרויסע וועלט, האט ער זיך מעיאטעו געווען...

(די בינדווערטער „וואס“ און „ווי“ רעכענען זיך נישט פאר קיין „ערטער“).

(22) אָנגעשריבן אפּ די זאכן, וועלכע ער האט געמאכט.

(דער רעלאטיוו-פראגאס „וועלכע“ רעכנט זיך נישט פאר קיין אָרט).

(23) עס קען עפשער נאך מעגלעך זיין, מע זאל איך נאך עפעס אויסלייען.

(בייזאץ אָן באהעפטוואָרט-אסינדעטאָן).

9. אָפן ערשטן אָרט שטייען 23 פערזאָנווערטער, פון זיי 19 — אין בייזאצן מיט „וואס“ און מיט פארשפאָרטן סוביעקט, פונם טיפ:

(24) אלע זאכן, וואס זיינען ביישיק צום עקזאמען.

די גרופע איז שוין אָנגעוויזן אין ארטיקל וועגן שאלעם-אליי-כעמס ווערטערסיידער. די איבעריקע 4 פאלן זיינען:

(25) דער מעכאבער אליין איז אַזינד, לוי אלייכעס, עפעס, ווי רופט מע צו צעמישט, גאר צעטראָגן.

מעגלעך, אָ דא דארף מען גיכער האלטן „ווי רופט מען עס“ פאר א באַמערקזאץ מיט שאנס פון פרעגיקייט.

(26) ... פון אלע מינעס כאוויירס, וועלכע זיינען דורך דעם אַנשיקעניס פון די סארטאנים געוואָרן יונגע באלעבעסלעך.

אין א רעלאטיוואַץ מיט „וועלכער“ קומט דאס פערזאָנוואָרט ביכלאל אָפן צווייטן אָרט, כּוץ אין די פאלן, ווען „וועלכער“ איז א נאָמינאטיוו-דעמאָלט קומט דאס אָפן ערשטן אָרט (****).

(27) וועל איך אָבער ווערן א דאָקטער, וועט זיך עפענען פאר מיר א וועלט.

(28) איז מיר בעסער געוואָרן, האָב איך זיך איבערגעבעטן מיט זיי.

דאס איז דער נאָרמאלער בוי פון אסינדעטישן (אָן א בינד-וואָרט) באדינגזאץ.

10. אין צוויי פאלן שטייט דאס פערזאָנוואָרט אין בייזאץ אָפן דריטן אָרט (בא שאלעם-אלייכעמען האָב איך אַזא פאל קיין איי-נעם נישט געפונען):

(29) ... ווייל דאס מענטשל, ווי איר קוקט אים אָן, האט אין זיך...

(30) דאס באַשטענדיקע איבערטראכטן, טאָמער, כּאָלילען וועט זיין אומויסט די גאַנצע מיר...

(*) דער באַמערקזאץ ווירקט נישט אפן ווערטערסיידער, הייסט עס ער פאר-נעמט נישט קיין „אַרט“.

(**) „פראקטישע יידישע גראמאטיק“ ז. 156, פונקט 4.

(***) דאָרטן, פונקט 3, אין „יידישע שפראך“ נומ. 1 שפאלט 9.

(****) „גרייזן און ספיקעס“ ז. 112—113.

פארבייטנדיק אן אנדער גראמאטישן מיטל — א בינדוואָרט). אָט זיינען זיי:

(10) נו, ווילט איר, רעב מענדעלע?

איך פאַרבינד דאָ די שטעלונג פון פערזאָנוואָרט מיטן מאָ-מענט פון פאַרזעצונג, נישט מיט דער פרעגיקייט. מע קען זאָגן:

(a10) נו, איר ווילט, רעב מענדעלע?

דאָס איז אויך מעגלעך, מערניט די פראַגע וועט זיין ווייניקער פאַרבונדן מיטן פריערדיקן טעקסט.

(11) ... און ביפראט נאך מיר יידן, וואס מיר זיינען אַזוי אין דער קלעם, גע-שטיקט, געדריקט פון אַלע זייטן, איר נישטאָ פאר אונז קיין אנדער וועג אַרויס-צורייסן זיך...

דאָ איז אָן אַנאַקאָליס („געבראָכענער זאָץ“): „מיר יידן“ האָט געוואָלט זיין אַ סוביעקט. אָבער דער פרעדיקאַט „איז נישטאָ“ קאָן צו אים נישט ציען — אַדעראַבע, דער אָנווייז אפּ „יידן“ איז דאָ איבערגעכאַזערט אלס דאָטיוו „פאַר אונז“. פאַרמאל איז, אַלזאָ, „מיר יידן...“ אָן אָפּגענער באַהעפט (באַהעפט אָן אַ פרעדיקאַט), און „איז“ הייבט אָן מיט זיך אַ נייעם זאָץ. מע וואָלט געקענט זאָגן: (a11) ...מיר יידן, וואָס מיר זיינען אַזוי אין דער קלעם, געשטיקט, געדריקט פון אַלע זייטן, — פאַר אונז נישטאָ קיין אנדער וועג...

דעמאָלט וואָלט, דוכט זיך, די פאַרבינדונג צווישן ביידע באַ-העפטן געווען שוואַכער.

(12) די קוילעס האָבן זיך אַלץ רערווייטערט און זיך פאַרטראָגן גאָר אין אן אנדער זייט. שוין איר מיר און, גיי אפּ ציקאָועשטש...

לעסאָף, 2 פאלן פון שטעלונג אפן ערשטן אָרט, וואָס שליסן זיך נישט איין אין די ביזאָהעריקע רובריקעס:

(13) איר מענדעלע מוכר ספרים, זאָגט מענדעלע מויכער-ספאָרים...

איך מיין, אָ דאָס איז פאַשעט אַ העברעאיזם — אַ בוכשטעב-לעכע איבערזעצונג פון העברעאיש (אָדער נאָכגעמאַכט כיידער-פאַרטייטש).

(14) כּאָלילע! איך טרייב גאַרנישט קיין קאָטאָועס, זאָגט ער צו מיר און נעמט באלד טאקע אַרויס פון אונטער דער פאַלע אַ גרויסן פאַק מיט פאַפירן, זעט איר, רעב מענדעלע, דאָס אינגאנצן געהער איינעם...

דערקלערן די שטעלונג פון „זעט“ איז מיר שווער. קיין „פאַר-זעצונג“ אין פאַרגלייך מיט דער מעגלעכער קאָנסטרוקציע „איר זעט, רעב מענדעלע...“ פיל איך דאָ נישט. פאַרבינדן די שטעלונג פון פערזאָנוואָרט מיט דעם שוואַכן שאנס פון פרעגיקייט, וואָס איז דאָ דאָ, קען איך אויך נישט: די קאָנסטרוקציע „איר זעט, רעב מענדעלע...“ האָט, דוכט מיר, פונקט דעם זעלביקן שאנס פון פרעגיקייט (*).

7. אָפן דריטן אָרט שטייען אין אומאַפּהיינגיקע זאָצן 6 פער-זאָנווערטער. דאָס זיינען זיי:

(15) איך אַשטיינער, אין מיין טאָרייגע, האָב איך געפונען קיטאט אַלע יידישע געשאַמטעס.

(16) דעריבער, אָז איך האָב זיך איינגעשפאַרט נישט יונג כאַסענע צו האָבן האָב איך עס אויסגעפירט.

(17) אויב איך אַליין וועל איצט אין די יונגע יאָרן נישט זאָרגן פאַר מיין טאָלעס, קען אַן אַלילע זיין דער סאָף פון מיר?

(18) אַך, (** ווען דאָקטוירים) זאָלן בעסער פאַרשטיין...

(*) „זעט איר“ — זעט דאָ אויס צו זיין מער העמשער (פאַרזעצונג) צו דער פריערדיקער-פראַגע „איר זעט“. כּוץ דעם, האָט „זעט זיך“ עפעס פון דעם כאַראַקטער פון אַ שטייענדיקער פאַרמל.

(**) אַ באַזונדער באַהעפט ווי ביכלאל אַ אינטערעקציע.

געווען צו מאכן אויספירן, וואָרעם דערלערנען מענדעלעס ווערטערסידער הייסט דאָך—פאַרגלייכן אים מיט עפעס אַן אַנדער ווערטערסידער, וואָס גילט פאַר אַ נאָרמע, אָדער לעכאַלאַפּאַכעס פאַר אַן עטאַלאָן. וועלכער ווערטערסידער קען עס זיין? דאָס קען זיין דער יידישער ווערטערסידער (פאַלקסטימלעכער אָדער ליטעראַרישער). קעדיי צו באַקומען די געזעצן פון אַזאַ ווערטער-סידער, דאָרף מען שטודירן סיי מענדעלען, סיי שאַלעם-אַלייכע-מען, סיי בערגעלסאַנען, סיי די לעבעדיקע רייד (אָף וויפל דאָס איז מעגלעך) א. א. וו. דאָס, וואָס איז טו אין דעם אַרטיקל, איז נאָך דערווייל נישט קיין צושטייער צו מענדעלעס גראַמאַטיק, ס'איז אַ צושטייער צו דער יידישער (ליטעראַרישער) גראַמאַטיק. פון די 500 פערזאָנווערטער האָט דער גרעסטער טייל באַשטע-טיקט די געזעצן, וואָס כ'האַב שוין פריער פאַרמולירט; אייניקע ווייזן אָף עפעס נייס אָדער צווינגען ווייטער נאָכצוקלערן. ביידע רעזולטאַטן זיינען נוציק.

מאַסקווע, דעקאָבר 1927.

אין ערשטן פאל דארף מען עפשער אָנעמען, אַז דער ביי-אַץ ציט צו „מענטשל“, דעמאָלט שטייט דער פערזאָנוואָרט אַפן צווייטן אָרט. אין צווייטן פאל האלט איך „טאַמער“ נישט פאַר קיין בינדוואָרט (דעמאָלט וואָלט דאָס פערזאָנוואָרט געווען אַפן צווייטן אָרט, ווייל דאָס בינדוואָרט רעכנט זיך נישט), נאָר פאַר אַ פּרעג-וואָרט אינם בייזאָן גופע, און די באַהעפטונג פונם בייזאָן מיט „איבערטראַכטן“ האלט איך פאַר אַסינדעטאַן. איך גיי אַרויס דער-פון, וואָס ווען דער בייזאָן זאָל ווערן זעלבשטענדיק, וועט „טאַמער“ נישט אָפּפאלן, ווי דאָס קומט פאַר מיט אַ בינד-וואָרט. מעגלעך אָבער, אַז מע דאָרף אָנעמען „טאַמער“ כאַלילע“ פאַר איין גרופע — דעמאָלט וואָלט דאָס פערזאָנוואָרט געווען אַפן צווייטן אָרט. (איך רעכן „טאַמער“ כאַלילע“ פאַר צוויי גרופעס. ווייל מע קען זאָגן:

a30) טאַמער וועט כאַלילע זיין אומזיסט די גאַנצע מי. 11. קיין אויספירן וועגן מענדעלעס ווערטערסידער מאַך איך נישט—דערוף איז, ערשטנס, דער דערלערנטער מאַטעריאַל צו קליין; צווייטנס, וואָלט אַפילע פון אַ גענוג גרויסן מאַטעריאַל שווער

מ. ווינער.

די ראל פון די פאַלקלאָר-עלעמענטן אין מענדעלעס סטיל*.)

צו דער העכסטער קריטישער מאַדרייגע ווערט דיזאָניקע מאַ-ניר דערהייבן אין מענדעלעס שאַפן. וואָס געהער צו די וויכטיק-סטע סאַטיריש-מאַלנדיקע ווערק אין דער וועלט-ליטעראַטור. עס זיינען פאַראַן געשיכטלעכע סיטואַציעס, ווען דאָס לעבן און די געזעלשאַפטלעכע פאַרמעס בייטן און קאַמפליצירן זיך, אָבער די אַנטשיידנדיקע איבערקערעניש, וואָס דאָרף איבערפורעמען דעם געדאַנק און דאָס וואָרט, פאַרהאַלט זיך נאָך דערווייל צוליב סיבעס. די אומשטענדן זיינען שוין אַסאַך קאַמפליצירטער איידער די פאַ-ראַנענע אויסדרוק-מעגלעכקייטן, וואָס זיינען לויט זייער מעהוס און פאַרנעם אַרויסגעקומען פון אַ פרימיטיווער געזעלשאַפט-פאַרם און פאַשעטערע באַדערפענישן. דעגענערירט דאָס לעבן איינינעם מיט דער שפראַך. גייענדיק אָף דער ליניע פון קלענסטן ווידער-שטאַנד, העלפט זיך די שטייגער-שפראַך פון דער צייט מיט עקלעך-טישע קאַמפליציעס, צעציאונג און וואַריאַציעס פון די געיאַרשנ-טע רעדנסאַרטן, ווערטלעך, פראָזעס, אויסרופונגען, וואָס ווערן אַן אַן עק איבערגעניצעוועט און ניואַנסירט — אָבער נישט נייגעפורעמט, דערפירט דאָס צו שטייפקייט און ראַפּינירטקייט, צו אַן אייגנאַר-טיקן שפראַך-כאַכמענען און שפראַך-וויצליקייט. אין אַט-אָ דער צונויפגעפרעסטער, דורכזיכער וואָרטשפילעריי פון אומגעהיי-ערסטן מאַסשטאַב קאָן מען שוין נישט געפינען קיין אַנצייכעניש פון שאַפערישן אופטו. די שפראַך רעדט שוין נישט מער נאָרמאַל, זאָלעך, נאָר דאָס, וואָס זי, די שפראַך, וויל און קאָן. זי איז אי אויסגעשעפט און מאַגער מיט אירע אויסגעריבענע קאַמפליצירטע טראַפאַרעטן, אי איבער-ראַפּינירט, איבערגעשפיצט, איבערדריפּע-רעניצירט מיט איר געציקלטקייט, וואָס קאָן אַלעס אַרויסזאָגן, נאָר נישט פינקטלעך דאָס, וואָס מע דאָרף.

און דאָ קריכט אַרויס און באַווייזט זיך אין אַ פאַרשטאַרקטער מאַס דער אורשפּרינגלעכער נויטבאַהעלף-כאַראַקטער פון שפראַך-

1.

מענדעלעס דעמאָסקירנדיקער רעאַליזם איז געבוירן געוואָרן פון קריטישן מיינן. די פאַרדומפּענע סוויזע האָט געמוזט אופגע-ווערט ווערן, קריטיש אָביעקטיוויזם, דעציילעריש זיך אַליין אַקענגעשטעלט ווערן, קעדיי עס זאָל קומען צום באַוואוסטזיין איר „אומנאָרמאַלקייט“ — איר צעפּוילטע הינטערשטעליקייט. דער אופטרייטלענדיקער נייער האַסקאַלע-געדאַנק דעקט אָפּ דעם פאַרקריפּלטן לעבנסשטייגער, איינינעם מיט די פיגורן, וואָס זיינען אָף אים געוואַקסן און וואָס פאַרקערפערן אים צום בויילעטסטן. איינינעם מיט די מענטשן און באַדינגונגען ווערט אויך קריטיקירט און אופגעבונדן די שפראַך, וואָס דאָרף זיך פונסניי אויסקריסטאַליזירן. דער רעד-שטייגער פון אַט-אָ דער סוויזע, באַ-וואוסטזיניק באַנוצט אים קינסטלערישן שאַפן, האָט געלערנט זיך און אַנדערע זעען, ווייל ער האָט נישט רעפּערירט, באַריכטעט, נאָר געגעבן אַ שטיק פון לעבן אַליין. כאַראַקטעריזירן צוואיאַקישע, אויסזויגערישע קאָהאַל-לייט, דעם פאַרקריפּלטן הענדלער-און „לופט-מענטשן“—שיכט, זייער לעבן, טראַכטן און האַוואַיעס איז צומבעסטן מעגלעך געווען דורך אַ קינסטלערישן אופכאַפן, מע קאָן זאָגן, נאָכשעפּען, נאָכקרימען דעם געדיכטן, פון רעדנסאַרטלעכקייט און שפראַך-פאַלקלאָר אַנגעדראַלענעם רעד-שטייגער. צוהערנדיק זיך מיט אַן איידל אויער צו אַלע טנועס, גרימאַסן און קרימענישן פון רעד-שטייגער, האָט מען דורך רעפּראָדוקציע געקאַנט איבערגעבן די גאַנצע אומנאַאויזטעט, די פאַרלינגערטקייט פון טראַכטן, פון זשעסטיקולאַציע און דעם אינעווייניקסטן באַטייט פון דעם אַלעמען.

*) פאַרשידענע טעזיסן און אויספירן פון דעם אַרטיקל, וואָס ווערן דאָ בלוז אין אַלגעמיין אָנגערירט, זיינען אויספירלעכער באַגרינדעט אין אַ גרעסערער אַרבעט „וועגן דער ראל פון שפראַך-פאַלקלאָר אין דער יידישער ליטעראַטור“, וואָס וועט דערשיינען אין די שריפטן פון קאָטערער פאַר יידישער קולטור אין קיעוו.